

Orman sertifikasyonu değerlendirme süreçleri ve sürdürülebilir orman yönetimine etkileri

Yunus Aydın^a , Ayhan Akyol^{b,*}

Özet: Ormanlıkta sertifikasyon çalışmaları, orman yönetim sertifikası ve orman ürünleri sertifikası olarak iki ayrı bölümden oluşmaktadır. Özellikle orman ürünleri sertifikası almanın ön şartı orman yönetim sertifikasına sahip ormanlardan elde edilen ürünlerin kullanılması gerekliliğidir. Bu çalışmada, Milas Orman İşletme Müdürlüğü'nün orman sertifikasyonu başvuru süreci ve Forest Stewardship Council tarafından gerçekleştirilen ön ve ara değerlendirme verileri analiz edilerek değerlendirilmiştir. Araştırmada iki aşamalı bir veri toplama süreci izlenmiştir. Birincisi; literatür taraması yoluyla çalışma için gerekli kaynakların ve dokümanların toplanmasıdır. İkincisi; arazi uygulamaları ve gözlemleridir. Verilerin analizinde ise doküman/metin analizi yöntemi kullanılmıştır. Sonuç olarak, sertifikasyon sürecinin Milas ormanlarına, orman idaresine ve yörede yaşayan halka, ekolojik, ekonomik, sosyal ve yönetsel yönlerden olumlu katkılar sağladığı belirlenmiştir. Ayrıca, ön değerlendirme çalışmalarının ana değerlendirme öncesinde işletmeye önemli avantajlar sağladığı ve sürecinin başarı ile sonuçlanmasına katkı sağladığı tespit edilmiştir. Buna göre iyi yönetilen bir sertifikasyon sürecinin, sürdürülebilir orman yönetimi açısından orman idaresine, zayıf yönlerini görebilme, düzeltebilme ve sonuçlarını izleyebilme fırsatı verdiği söylenebilir.

Anahtar kelimeler: Ön ve ara değerlendirme, Orman yönetim sertifikası, FSC, Milas Orman İşletme Müdürlüğü

Forest certification evaluation processes and their effects on sustainable forest management

Abstract: Certification studies in forestry consist of two separate parts: forest certification and forest products certificate. In particular, the prerequisite for obtaining a forest products certificate is the need to use products obtained from forests with a forest certificate. In this study, the forest certification process of Milas Forest Management Directorate and the preliminary and interim assessment data carried out by the Forest Stewardship Council were analysed and evaluated. A two-stage data collection process was followed in the research. The first is to collect the necessary resources and documents for the study through a literature review. Latter; field applications and observations. The document/text analysis method was used to analyze the data. As a result, it has been determined that the certification process provides positive contributions to Milas forests, forest management and the people living in the region in terms of ecological, economic, social and managerial aspects. In addition, it has been determined that preliminary evaluation studies provide significant advantages to the business before the main evaluation and contribute to the successful completion of the process. Accordingly, it can be said that a well-managed certification process allows the forest administration the opportunity to see its weaknesses, correct them and monitor the results in terms of sustainable forest management.

Keywords: Preliminary and interim assessment, Forest certificate, FSC, Milas Forest Management Directorate

1. Giriş

Sertifikasyon; herhangi bir organizasyonun parçası veya çıktısı olan ürün, hizmet, yönetim veya personelin önceden belirlenmiş standartlara göre bağımsız ve üçüncü şahıs denetlemesi sonucu uygunluğunun belgelendirilmesidir (Türkoğlu ve Tolunay, 2013). Orman sertifikasyonu ise, çevre bilinci yüksek tüketici kesimleri ile sürdürülebilir orman yönetimi gerçekleştiren üretici kesimleri arasında güçlü bir bağ kurmak suretiyle, ormanların daha iyi yönetilmesini teşvik etmek ve ormanlık faaliyetlerinin sürdürülebilir kalkınma ilkelerine uygun olarak, sürdürülebilir orman işletmeciliği doğrultusunda gerçekleştirilmesidir (Geray, 1999; Kuvan ve Yıldırım,

2008. Durusoy vd., 2002). Böylece, sürdürülebilir orman yönetiminin benimsenmesi ve desteklenmesinin güvence altına alınması amaçlanmaktadır (Nussbaum ve Simula, 2005; Ok, 2007; Akyol ve Üçok, 2008). Sertifikasyon ile herhangi bir orman ürünü ilk kaynağından, nihai tüketiciye ulaşana kadar geçirdiği tüm evrelerde denetime tabi tutulmaktadır (Salim vd., 1997; Akyol, 2010). Böylelikle yasal yollarla üretilmeyen veya ekolojik, ekonomik ve sosyal açılardan kötü bir orman yönetimi sonucu ortaya çıkan ürünlerin piyasaya arzının engellenmesi ya da pazara girse bile ürünün talep edilmesinin önüne geçilmesi sağlanmaya çalışılmaktadır.

Ormanlıkta sertifikasyon orman yönetim sertifikası (yönetimin sertifikalandırılması) ve orman ürünleri

✉ ^a Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Kavaklıdere Meslek Yüksek Okulu, Ormanlık Bölümü, Muğla

^b İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, İzmir

@ ^{*} **Corresponding author** (İletişim yazarı): ayhan.akyol@ikcu.edu.tr

✓ **Received** (Geliş tarihi): 18.09.2023, **Accepted** (Kabul tarihi): 27.10.2023

Citation (Atıf): Aydın, Y., Akyol, A., 2023. Orman sertifikasyonu değerlendirme süreçleri ve sürdürülebilir orman yönetimine etkileri. Turkish Journal of Forestry, 24(4): 367-377. DOI: [10.18182/tjf.1362480](https://doi.org/10.18182/tjf.1362480)

sertifikası (ürün sertifikalandırılması) şeklinde birbirini takip eden iki ardışık aşamaya sahiptir (Durusoy, 2002). Ormancılıkta sertifikasyonun birinci aşamasında, ormanların veya plantasyonların, sürdürülebilir orman yönetimini teşvik edecek önceden belirlenen prensipler, kriterler ve göstergelerin doğrulanması koşulu sonucu sertifikalandırılmasıdır (Dursun ve Daşdemir, 2016). Birinci aşama belgelendirme ile ormanların sürdürülebilir bir şekilde yönetildiği teyit edildiğinde, "Orman Yönetimi" sertifikası veya kısaca "FM (Forest Management)" sertifikası alınabilir (Yadav, 2016). İkinci aşamada yani ürün sertifikalandırmada ise, üretilen orman ürünlerinin hasat noktasından perakende seviyesinde tüketici tarafından satın alınmasına kadar sürecin doğrulanmasıdır. Ürün sertifikalandırmada, orman ürünlerinin sürdürülebilir şekilde yönetilen ormanlardan üretilen orman emvallerinden yapıldığının doğrulanması gözetim zinciri sertifikası (CoC-Chain of Custody) için ön koşuldur (Tolunay ve Türkoğlu, 2014). Bu nedenle gözetim zinciri sertifikası, ahşap esaslı ürünün üretim sürecinden nihai ürün olup arz edilmesine kadar süreci içeren izlemedir (Türkoğlu, 2011; Yıldırım vd., 2016; Yılmaz vd., 2020). Böylelikle piyasaya arz edilen sertifikalı bir orman ürünü, bütün süreç boyunca denetim altında tutularak nihai tüketiciye ulaşmakta ve sertifikasyonun ana amaçlarından biri olan sürdürülebilir orman yönetimini desteklenmektedir (Akyol ve Yıldız, 2018).

1980'li yıllardan itibaren ortaya çıkan orman sertifikasyonu kavramı sonrası birçok sertifika programı geliştirilmiştir. Günümüzde en yaygın sertifikasyon kurumları Orman Sertifikasyonu Onay Programı (Programme for the Endorsement of Forest Certification-PEFC) ve Orman Yönetim Konseyi (Forest Stewardship Council-FSC)'dir (Komut, 2020). PEFC, Orman sertifikasyonunun yerel olması gerektiği düşüncesini temel almakta ve sorumlu ormancılığı geliştirmek için ulusal kuruluşlarla çalışmayı tercih etmektedir (PEFC, 2022). Merkezi Bonn'da bulunan FSC ise, 89 ülkede 1165 uluslararası üyeye sahip bağımsız, kar amacı gütmeyen, üyelik temelli bir STK'dır (FSC, 2023). FSC'nin resmi internet sitesinde Mart 2023 tarihinde güncellenmiş 10 adet prensip (FSC-STD-01-001 V5-3), akredite edilmiş yerel/ulusal/bölgesel FM standartlarının ve belgelendirme kuruluşlarının genel FM standartlarının temelidir (FSC, 2023).

Türkiye'de orman yönetimi sertifikalandırma çalışmaları ise, ilk olarak Orman Genel Müdürlüğü (OGM) tarafından

2010 yılında, Aladağ Orman İşletme Şefliğinde başlatılmıştır. Sertifikalandırma kurumu olarak PEFC yerine FSC tercih edilmiştir. Bu tercihte PEFC sertifikası için gerekli olan ulusal sertifika sisteminin bulunmaması, Avrupa ülkelerinde ve Türkiye'de FSC sertifikalı hammadde talebinin daha fazla olması etkili olmuştur (Tolunay ve Türkoğlu, 2014).

1.1. Orman yönetim sertifikası alma süreçleri

Sertifika almaya karar veren kuruluş, öncelikle belgelendirilmek istediği programı ve bunu sağlayacak akredite sertifikasyon kuruluşlarından birisini seçmesi gerekmektedir. Belgelendirme kuruluşlarına gerekli bilgilerle başvuru yapıldıktan sonra hem sertifikasyon süreci hem de maliyetleri içeren bir teklif alınmaktadır. Sürecin bu kısmı normalde ücretsizdir (Nussbaum ve Simula, 2005). Alınan teklif sonrası, sertifikasyonun genel aşamaları belgelendirme kuruluşunun seçimi, anlaşma imzalanması, ön değerlendirme ve ana değerlendirme olarak ilerlemektedir. Ülkede veya bölgede çalışan belgelendirme kuruluşlarından, hangisinin en iyi teklifi yaptığını görmek için teklif sayısının artması rekabeti ve daha düşük maliyetli belgelendirme yapılmasına olanak sağlamaktadır. Ancak alınan tekliflerden sonra sertifikasyon maliyetinin yanında göz ardı edilmemesi gereken; alınacak hizmetin süresi, verimliliği ve önceki deneyimler gibi konular (Çizelge 1) hakkında fikir edinilmesi ayrıca önem arz etmektedir (Nussbaum ve Simula, 2005).

1.1.1. Ön değerlendirme

Belgelendirme kuruluşuna karar verilip, bir sözleşme imzalandıktan sonra, çoğu sertifikasyon programı için sonraki aşama ön değerlendirmedir. Ön değerlendirmenin genel olarak üç ana amacı vardır: (1) Belgelendirme kuruluşuna, kuruluşu tanıma ve ana değerlendirmeyi planlama fırsatı verir. (2) Sertifikasyonu talep eden kuruluş, sertifika veren ile tanışma ve sertifikasyon sürecinin nasıl ilerleyeceği hakkında bilgi edinme şansı verir. (3) Belgelendirme kuruluşu tarafından aranacak standardın gerekliliklerini gözden geçirmesine ve kuruluşun açıkça uymadığı herhangi bir alan olup olmadığını görmesine izin verir. Bu aşamaya genellikle boşlukların belirlenmesi de denilmektedir.

Çizelge 1. Belgelendirme kuruluşu seçerken dikkate alınabilecek temel faktörler

Maliyetler: Alınan tekliflerin maliyet kısımlarının içeriği incelenip diğer tekliflerle karşılaştırılabilir.

- Örneğin personel ücret ve giderleri, denetleme ekibinin otel, yemek ve diğer masrafları vb. gibi gider kalemleri.

Verimlilik: Orman sertifikasyon süreci uzun olduğundan aşağıda belirtilen hususların önceden değerlendirilmesi, belge almak isteyen kuruluş için sonradan yaşanabilecek birçok problemin önüne geçilmesine olanak sağlayabilir.

- Anlaşma sağlandıktan sonra belgelendirme kuruluşu işe ne kadar hızlı başlayıp devam edecek?
- Sertifikasyon kuruluşu tarafından ön değerlendirme süreci ne kadar süre öngörülmüş?
- Ana değerlendirmeye devam kararı verilirse, ana değerlendirme süreci ne kadar süre öngörülmüş?
- Ziyaretten sonrası raporlama süreleri ne kadar?
- Ana değerlendirme tamamlandıktan sonra hazırlanacak rapordan ne kadar süre sonra bir sertifikasyon kararı verilebilecek?

Onaylayıcı, ana değerlendirme sürecinde tespit ettiği uygunsuzluklar için düzeltici eylem taleplerinde bulunmak zorunda kalırsa, doğal olarak zamanlamalar ertelenecek ve yeni zaman çizelgesi oluşturulacaktır. Bu noktada sertifikasyon sürecinde belirtilen eksikliklerin düzeltilmesi değerlendirilmekte olan kuruluşun ne kadar hızlı yanıt verebileceğine bağlı olduğu kadar sertifikasyon kuruluşunun da hızlı cevap verebilmesine bağlı olacaktır. Eğer belgelendirme kuruluşu, büyük bir uygunsuzluk tespit etmez ise sürecin zamanlamaları hakkında bir fikir verebilmelidir.

Yerel hizmet: Sertifikasyon sürecinde ana irtibatın yerel olup olmadığı ve süreç için hangi dilin kullanılacağı değerlendirilmelidir.

Örnek Sertifikasyon Süreçleri: Daha önceden bölgede-yörede sertifika almış kuruluşların deneyimlerini öğrenmek için ilgili kuruluşların yöneticileriyle görüşmek de oldukça yarar sağlayabilmektedir.

Ön değerlendirme; belgelendirmenin önündeki engellerin belirlenmesi, başvuru sahibinin yönetim sistemlerini tutarlı ve etkili bir şekilde uygulama kapasitesinin var olup olmadığının değerlendirilmesi ve ana değerlendirmeye hazırlanması amacıyla yapılan bir denetimdir. Denetim tasarımı esnek ve değerlendirilmekte olan operasyon tipine ve müşterinin özel ihtiyaçlarına uyacak şekilde uyarlanabilir (Brotto ve Pettenella, 2018). Ön değerlendirme ekibi işlerin nasıl yapıldığına dair birçok soru sormasına rağmen, cevapların doğruluğu teyit edilmemektedir. Bu nedenle kuruluş sorunları gizlememeli, boşlukların tespit edilmesine imkan sağlamalıdır. Değerlendirilen kuruluşun mümkün olduğunca açık ve dürüst olması bu aşamada çok önemlidir, böylece tüm boşluklar belirlenecek ve ana değerlendirmeden önce ne yapılması gerektiği bilinecektir. Ön değerlendirme aşamasında bir sorun gizlenmiş olsa bile ana değerlendirme sırasında tespit edilmekte ve uyumsuzluklara neden olmaktadır. Ön değerlendirme sonrasında ana değerlendirmeden önce bulguları özetleyen ve giderilmesi gereken boşlukları vurgulayan bir rapor hazırlanmaktadır (Nussbaum ve Simula, 2005; Türkoğlu, 2011).

1.1.2. Ana değerlendirme

Ana değerlendirme, orman yönetiminin sertifikasyon gerekliliklerini karşılayıp karşılamadıklarını belirlemek için yapılan denetimdir. Değerlendirme, başvuru sahibi tarafından verilen detaylı veriler üzerine, önceden tanımlanan belgelendirme standartları kapsamındadır. Sertifikasyon süreci olumlu veya olumsuz bir sertifikasyon kararıyla sonuçlanır. Belgelendirme kararının olumlu olması durumunda belgelendirme kuruluşu, 5 yıl süreyle geçerli bir orman yönetim belgesi düzenler (Brotto ve Pettenella, 2018). Ancak 5 yıllık süre, sertifika alan kuruluşun standartlara uymaya devam ettiğini doğrulamak için belgelendirme kuruluşunun gerçekleştireceği yıllık gözetim ziyaretlerinden elde edilen bulgulara da bağlıdır (Nussbaum ve Simula, 2005). Ana denetim genellikle üç faaliyetten oluşur (Judd vd., 2013):

1. *Belgelerin gözden geçirilmesi:* Denetim ekibi bir dizi belge ve kaydı görmek ve içeriklerini kontrol etmek amaçlı kurum kayıtlarını istemekte ve incelemektedir. İlk olarak belgelerin ve planların, standardın gerekliliklerini karşılaması ve doğru konuları kapsayıp kapsamadığı kontrol edilmektedir. İkinci olarak tutulması gereken kayıtların uygunluğunun tespiti, kontrol edilmektedir. Örneğin denetçiler; eğitim kayıtlarını, kaza kayıtlarını veya yaban hayatı izleme kayıtlarını görmek isteyebilir. Üçüncüsü; kuruluş personeli, yükleniciler veya üyeler tarafından yürütülen tüm eylemlerin belgelere uygun olup olmadığı denetlenmektedir.
2. *Ormanı ziyaret etmek:* Ormandaki rastgele ve sistemli seçilen bir alan örneği incelenmektedir. Denetim ekibi, planların, prosedürlerin ve kuralların sahada gerçekten uygulanıp uygulanmadığını kontrol etmektedir.
3. *Tartışmalar ve röportajlar:* Son olarak denetim ekibi; personel, yükleniciler veya üyelerle ne yaptıkları ve nasıl yaptıkları hakkında görüşmektedirler. Bu aşamada herkesin açık ve dürüst bir şekilde yanıt vermesi teşvik edilmelidir. Çünkü daha önceki deneyimler saha personelinin, yönetimin önünde sorulara cevap vermekte zorlandığını göstermektedir (Judd vd., 2013).

Değerlendirme sırasında denetleme ekibi, standarda uyulmakta olduğuna dair nesnel kanıtlar aramaktadır. Bu kanıtlar, gözden geçirilen belgelerden, ormanlık alanlara yapılan ziyaretlerden ve kurum içinde ve dışında görüşülen kişilerden gelmektedir. Orman yönetiminin belirlenen standartlardan birini veya birkaçını karşılamadığına dair kanıt bulunursa bu bir uygunsuzluk olarak tanımlanır. Bir uygunsuzluk tespit edildiğinde, ilgili bir düzeltici faaliyet isteği (DFİ)/Corrective Action Requests (CAR) oluşturulur. Bir DFİ, ilgili uyumsuzluk ayrıntılarını ortaya koyar ve sorunu çözmek için düzeltici eylemde bulunulmasını gerektirir (Nussbaum ve Simula, 2005). Majör ve minör olmak üzere iki tür DFİ vardır. Majör DFİ'ler; standardın bir gerekliliğine tam olarak uyulmadığında veya planların ve prosedürlerin uygulanmasında sistematik bir başarısızlık olduğunda ortaya çıkar. Majör DFİ ortaya çıkarsa, belgelendirmeden önce bunun giderilmesi gerekmektedir. Minör DFİ'ler ise bir gerekliliğe kısmi uyum, plan veya prosedürlerin uygulanmasında sistematik olmayan bir başarısızlık olduğunda ortaya çıkar. Minör bir DFİ ortaya çıkarsa mutabık kalınan bir zaman çerçevesi içinde yeterince ele alınması koşuluyla sertifikasyon çalışmalarına devam edilir. Ancak, kararlaştırılan süre içinde ele alınmazsa otomatik olarak majör DFİ'ye yükseltilir ve sertifikalandırma çalışmaları askıya alınır (Nussbaum ve Simula, 2005; Judd vd., 2013).

Ana değerlendirmede karşılanması istenen standartlar için büyük uygunsuzluklar ortaya çıkarsa, sertifika verilmenden önce bunların ele alınması ve kapatılması gerekmektedir. Uygunsuzluğu gidermek ve belgelendirme kuruluşunu bilgilendirmek denetime tabi kuruluş tarafından yapılmaktadır. Belgelendirme kuruluşu, daha sonra alınan önlemlerin yeterli olup olmadığını kontrol edecektir. Eğer uygunsuzluk dokümantasyonla ilgiliyse, başka bir ziyaret yapılmadan kapatılabilir, fakat genellikle majör DFİ'yi kapatma, değerlendirme ekibinin bir kısmının veya tamamının ziyaretini gerektirebilmektedir. Belirlenen majör DFİ'lerin kapatılması üzerine artık orman yönetim sertifikası alınabilmektedir (Nussbaum ve Simula, 2005).

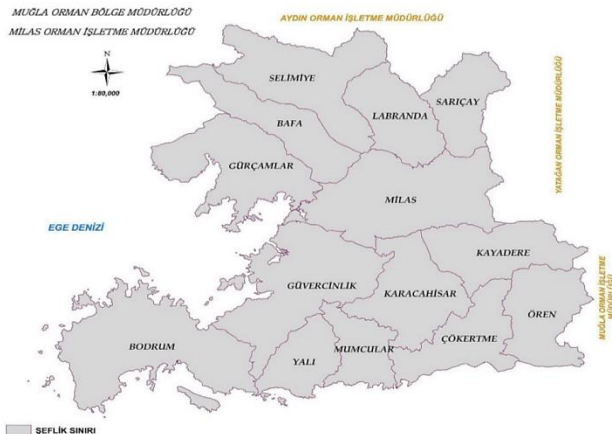
1.1.3. Gözetim ve ara değerlendirmeler

Sertifikanın tanımlanan standartlar kapsamı dahilinde devam eden uygunluğunu ve düzeltici eylemleri değerlendirmek için yılda en az bir kez denetleme yapılır. Tüm sertifika sahipleri için yıllık olarak bir veya daha fazla, orman işletme düzeyinde saha ziyareti yapılmaktadır (Brotto ve Pettenella, 2018). Gözetim ziyaretleri (Surveillance Assessment-SA) genellikle ana değerlendirmenin daha kısa bir versiyonu gibidir. Ana değerlendirmede veya bir önceki dönemde belirlenen uygunsuzlukların yıllık denetimden önce düzeltilmesi, sertifikasyonunu sürdürmek için gereklidir. Gözetim ekibinin değerlendirmeleri; önceden belirlenen uygunsuzlukların yeterince ele alınıp alınmadığının ve kapatılabileceğinin kontrol edilmesi, genel standartlara uyumun devamı ve özellikle son ziyaretten bu yana alınan herhangi bir şikayet veya paydaş yorumunun takibi, standartta yapılan herhangi bir değişikliğin uygulanıp uygulanmadığının kontrol edilmesi gibi konuları içermektedir. Ana değerlendirmede olduğu gibi, standarda uygunsuzluk olduğuna dair herhangi bir kanıt mevcut ise düzeltici faaliyet isteği ile sonuçlanacaktır (Nussbaum ve Simula, 2005).

2. Materyal ve yöntem

Araştırmada iki aşamalı bir veri toplama ve değerlendirme süreci izlenmiştir. Birincisi; literatür taraması yoluyla çalışma için gerekli kaynakların ve dokümanların toplanmasıdır. Bu çerçevede ormancılıkta sertifikasyon kavramı, sertifikasyonun tarihsel süreci ve sertifikasyon çalışmalarının aşamaları ile ilgili yapılmış bilimsel çalışmalar literatür taraması ile elde edilmiş ve çalışma için altlık oluşturulmuştur. İkincisi; arazi uygulamaları ve gözlemlerdir. Orman sertifikasyonu değerlendirme süreçlerinin sürdürülebilir orman yönetimine etkilerini belirlemek amacıyla Milas Orman İşletme Müdürlüğü (OİM) (Şekil 1) çalışma alanı olarak seçilmiş ve FSC orman yönetim sertifikasının alındığı 2012 yılı ve öncesini içeren sertifikasyon hazırlık, ön ve ana değerlendirme süreçleri ile 2012 yılı sonrasında içeren sertifikasyon süreçlerine ilişkin tüm raporlar/belgeler/kayıtlar detaylı olarak incelenmiştir. Bu aşamada ayrıca, sertifikasyon başvuru sürecinde işletmede bulunan personelle görüşmeler yapılmış ve sürecin işleyişi ile ilgili bilgiler derlenmiştir. Milas OİM, 150.008 ha ormanlık ve 122.622 ha ormansız olmak üzere toplam 272.630 ha alanı ile Muğla İlinin en büyük orman idaresidir. Milas OİM sorumluluk alanı Bodrum ve Milas olarak iki ilçeyi kapsamakta ve bu alanlarda çok çeşitli ve yoğun ormancılık faaliyetleri (üretim, koruma, turizm, maden ve enerji izinleri, sosyal ve ekonomik kullanım baskıları, orman yangınları başta olmak üzere çeşitli riskler vb.) yürütülmektedir. İşletme, ormancılık faaliyet ve uygulamaları açısından önemli bir yere sahip olması ve sertifikasyon başvuru sürecinde ön değerlendirilmeye tabi tutulması nedenleri ile çalışma alanı olarak seçilmiştir.

Elde edilen verilerin analizi ve değerlendirilmesi kapsamında; Milas OİM sertifikasyon başvuru ve değerlendirme sürecindeki birbirleriyle bağıntılı olan tüm bilgi, belge, raporlar ve görüşmelerden elde edilen bilgiler derlenerek doküman/metin analizi yöntemi ile analiz edilmiş ve objektif bir şekilde değerlendirilerek bütüncül bir yapıda sunulmaya çalışılmıştır. Doküman analizi, öncelikle elde edilen verilerin sistematikleştirilmesini sağlarken, incelenen olgu ve olayların önem sırasının oluşturulması, veri kaynaklarının tasnif edilmesini ve yeni veri setleri oluşturulmasını oldukça kolaylaştırmaktadır. Bunların yanı sıra araştırmacılara zaman ve diğer kaynaklardan tasarruf sağlama imkanı da vermektedir (Baltacı, 2019).

Şekil 1. Milas Orman İşletme Müdürlüğü haritası

3. Bulgular

Milas OİM'de sertifikalandırma çalışmaları, Muğla Orman Bölge Müdürlüğü (OBM) sertifikalandırma süreci kapsamında 2010 yılı son çeyreğinde başlamıştır. Muğla OBM'de sertifikalandırma çalışmaları, Biyokor LTD, Orkoop, BioCandio NV, ve Hollanda Büyükelçiliği'nin katılımıyla, Orman Genel Müdürlüğüne 28.09.2010 tarihinde düzenlenen iş birliği protokolü çerçevesinde ve BioCandio NV firmasının finansörlüğünde başlamıştır. Ancak, BioCandio NV firmasının finansal destek yükümlülüklerini yerine getirmemesi nedeni ile çalışmalar bir müddet askıya alınmıştır. Muğla OBM'nin sertifikasyon sürecine öz kaynakları ile devam etme kararı sonrasında ise yoğun bir toplantı, hazırlık ve çalışmalar dönemine girilmiştir (FSC MOB, 2012). 9-12 Mayıs 2011 yılında ön değerlendirme, 14-24 Mayıs 2012 tarihinde ana değerlendirme ve devam eden her yıl ara değerlendirme çalışmaları yapılmıştır. Sertifika kurumu tarafından yapılan ön ve ana denetimlerde ortaya çıkan eksiklikler ve bu eksikliklerin giderilmesi sonucunda, Muğla OBM'ye bağlı işletmeler 12.12.2012 tarihinden 11.12.2017 tarihine geçerli, 5 yıl süreli FSC Orman Yönetim Sertifikası almıştır.

2017 yılında yeniden değerlendirme ve sonrasında 4 yıl ara değerlendirme, 2022 yılında tekrardan yeniden değerlendirme ile 11 yıldır sertifikasyon sürecine aralıksız devam eden Muğla OBM'ye bağlı orman işletme müdürlükleri, her 5 yılsonunda yapılan yeniden değerlendirmeleri ve her sene yapılan ara gözetimleri başarılı bir şekilde geçerek 2027 yılına kadar geçerli orman yönetim sertifikasına sahip olmaya hak kazanmışlardır. 2023 yılı itibarıyla, Muğla OBM'nin de içinde bulunduğu ülkemiz orman alanlarında FSC orman yönetim sertifikasına sahip toplam 8.348.624,05 ha. alan bulunmaktadır (Çizelge 2).

Ön ve ana değerlendirmede belirtilen eksiklikler ve bu eksikliklerin giderilmesiyle sertifika alınmasına kadar geçen süreç, aynı zamanda orman kaynakları yönetimi üzerinde sertifikasyon sürecinin etkilerinin de başladığı süreçtir. Ön ve ana değerlendirme süreçlerinin etkilerinin belirlenebilmesi ve ortaya koyulabilmesi amacıyla her bir değerlendirme süreci izleyen bölümde detaylı olarak irdelenmiştir.

3.1. Ön değerlendirme süreci

2011 yılında yapılan ön değerlendirme sonrasında Muğla OBM tarafından, FSC orman yönetimi sertifikasyonu eylem planı hazırlanmıştır. Eylem planı hazırlamadaki ana amaç ön değerlendirme sonucu belirlenen eksiklikleri gidermek için yapılacak çalışmalar ve iş takvimi oluşturulmuştur. Sertifikasyon çalışmaları kapsamında yapılan ön değerlendirme sürecinde ortaya çıkan temel eksiklikler Çizelge 3'de verilmiştir (FSC MOB, 2012).

Çizelge 2. Türkiye’de FSC Sertifikasına sahip orman idareleri

Sertifika kodu	Geçerlilik tarihi	Kurum adı	Alanı (ha)
SGSCH-FM/COC-012071	20.08.2028	Kastamonu OBM (Araç, Daday, Taşköprü, Tosya OİM)	314.938,90
SGSCH-FM/COC-012061	25.07.2028	Sinop OBM	59.009,54
SGSCH-FM/COC-011868	15.06.2028	Zonguldak OBM (Karabük, Yenice, Ovacık, Devrek, Ulus OİM)	278.947,25
SGSCH-FM/COC-010152	17.03.2024	İstanbul OBM	257.744,36
SGSCH-FM/COC-012056	24.03.2028	Amasya OBM	1.560.419,89
SGSCH-FM/COC-012001	16.04.2024	Bolu OBM (Bolu, Gerede, Aladağ, Dörtdivan ve Seben OİM)	234.338,39
SGSCH-FM/COC-011540	28.03.2024	Adana OBM	750.842,00
SGSCH-FM/COC-011861	5.02.2025	Mersin OBM	833.260,88
SGSCH-FM/COC-010143	6.03.2024	Bursa OBM	149.323,30
SGSCH-FM/COC-011859	28.01.2025	Balıkesir OBM	676.210,34
SGSCH-FM/COC-011998	13.05.2025	Çanakkale OBM	570.558,00
SGSCH-FM/COC-011419	11.12.2027	Muğla OBM	1.152.359,70
SGSCH-FM/COC-009034	10.12.2026	Bolu OBM (Aladağ OİŞ)	4.502,00
SGSCH-FM/COC-011999	10.11.2025	Konya OBM (Karaman ve Ermenek OİM)	332.639,50
SGSCH-FM/COC-007404	7.11.2024	Antalya OBM	1.173.530,00
Toplam alan			8.348.624,05

Çizelge 3. FSC Muğla OBM değerlendirme süreci ön değerlendirme temel eksiklikleri

Sıra no	Açıklama
1	Orman memurları tam olarak kanunlara hakim değildir.
2	CİTES sözleşmesi bilinmemektedir ve bu kapsamdaki flora ve fauna tespiti yapılmamıştır.
3	FSC kriterlerine ve prensiplerine uyulacağına dair yönetim taahhütnamesi yoktur.
4	İş sağlığı ve güvenliği eğitimleri yapılmamıştır.
5	İş sağlığı ve güvenliği ekipmanları kullanılmamaktadır.
6	Yöneticiler iş sağlığı ve güvenliği konularında kontrol yapmamışlardır.
7	İş sağlığı ve güvenliği konusu düzenli olarak izlenmemekte, konuyla ilgili istatistikler tutulmamaktadır.
8	İş sağlığı ve güvenliği konusunda risk analizi yapılmamıştır.
9	Yerel paydaşların listesi yoktur.
10	Çevre ve sosyal etki değerlendirme raporları yapılmamıştır.
11	Gençleştirme sahalarında temsil ağaçları yeterli sayıda bırakılmamıştır.
12	Var olan ekosistemin temsili örnekleri belirli değildir.
13	Sular için tampon bölge bırakılmamıştır.
14	Kaza ile dökülen maddelerin (yağ vs.) bertaraf prosedürleri tanımlanmamış ve tedbir alınmamıştır.
15	Üretim operasyonlarında maksimum hasar tanımlı değildir.
16	Üretim alanlarında çöpler için konteyner yoktur.
17	Sahaları kaplayabilen işgalci türler tanımlanmamıştır.
18	İtlaf hedefleri ve gerçekleştirmeleri mevcut değildir.
19	Uzun dönem eğitim planları mevcut değildir.
20	Halka açık amenajman planı yoktur.
21	Tüm faaliyetler yeterli oranda denetlenmemiş ve izlenmemiştir.
22	İzleme sonuç özetleri hazırlanmamış ve halkla paylaşılmamıştır.
23	Odun dışındaki orman ürünlerinin toplanması ve bununla ilgili düzenlemeler yoktur.
24	Yüksek koruma değerli ormanların var olup olmadığı paydaşlara danışılarak kanıtlanmamıştır.

Çizelge 3’de belirtilen eksik konular, Orman Bölge Müdürlüğü ve Orman İşletme Müdürlüğü’nün yapacağı işler olarak kısımlara ayrılmış ve bu şekilde eksikliklerin giderilmesi yoluna gidilmiştir. Milas OİM’ce, ana değerlendirme sertifikasyon sürecine saha ve büroda hazırlık olarak; durum değerlendirme toplantıları, kamu çalışanı eğitimleri, orman işlerinde çalışan köylü-kooperatif çalışanlarına yönelik mesleki eğitimler, iş sağlığı ve güvenliği ile ilkyardım eğitimleri, nesli tehlike altında olan türlerin belirlenmesi, tanınması ve korunmasına yönelik çalışmalar, CİTES (Convention on the International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna) sözleşmesine dahil türlerin flora ve fauna tespitleri, paydaş toplantıları, mal-malzeme alımları, risk analizleri, çevre ve sosyal etki değerlendirmeleri, doküman hazırlıkları, mevzuat bilgilendirme eğitimleri, düzenli izleme faaliyetlerine geçiş vb. geniş kapsamlı bir çalışma yürütülmüştür (FSC MOB, 2012).

3.2. Ana ve ara değerlendirme süreçleri

14-24 Mayıs 2012 tarihlerinde Muğla OBM ormancılık faaliyetleri ana değerlendirmeye alınmıştır. Ana

değerlendirmede Muğla OBM QUALİFOR orman sertifikasyon programı gerekliliklerinin Türkiye için uyarlanmış SGS Orman Yönetimi Standardı (AD33) sürüm 03 ile FSC’nin akredite kuruluşu SGS grubu tarafından değerlendirilmiştir (SGS, 2012). Değerlendirmeler saha ve büro çalışmalarına ek olarak paydaş görüşmeleri şeklinde ilerlemiştir. Değerlendirme sonucunda sertifika alınmasına engel majör uygunsuzluk bulunmamıştır. Tespit edilen minör uygunsuzluklar ise izlemeye alınmıştır. Minör uygunsuzluklar için DFİ’ler tanımlanmıştır. DFİ sonucunda ilgili gösterge standartlarının karşılanmasının denetimi bir sonraki ara değerlendirmede ya da sertifika kurumu tarafından verilen ek süre kapsamında gerçekleştirilmiştir. Sertifika kuruluşu tarafından yapılan değerlendirmelerde uygunsuz olarak belirlenen minör eksiklikler ya kapatılmış ya da majör uygunsuzluğa çevrilmiştir. Ayrıca denetleme ekibi tarafından ana değerlendirmelerde minör ve majör uygunsuzluğa girmeyen gözlem konuları belirlenerek bu konular takibe alınmıştır. Belirlenen sürede giderilmesi durumunda ilgili gözlem kapatılmış, giderilmemesi durumunda ise minör veya majör uygunsuzluğa çevrilmiştir (SGS, 2012).

2012 yılı ana değerlendirme sonuçları incelendiğinde (Çizelge 4) Milas OİM için 13 minör DFİ ve 4 gözlem konusu belirlendiği, majör DFİ belirlenmediği görülmektedir (SGS, 2012). Minör DFİ'ler sertifikasyona engel olmamış ve sertifika verme kararı alınmıştır. Sadece 04 sıra numaralı minör uygunsuzluk bir sonraki ara gözetimde majöre yükseltilmiş ve kurumun verilen süre içerisinde uygunsuzluğu gidermesiyle kapatılmıştır. 04 sıra

numaralı gözlem ise majör uygunsuzluğa yükseltilmiş ve daha sonraki değerlendirmede ise kapatılmıştır. Çizelge 4'de 13 minör DFİ ve 4 gözlem konusu ile ilgili belirlenen uygunsuzluklar, bunlarla ilgili DFİ'ler ve değerlendirme ekibi tarafından tutulan notlar, DFİ'lerin 1. ara gözetimdeki açık olma veya kapatılma durumları gösterilmiştir (SGS, 2012; Soil Association Woodmark, 2013):

Çizelge 4. 2012 yılı ana değerlendirme sürecinde belirlenen uygunsuzluklar ve gözlemlere ait düzeltici faaliyet istekleri, değerlendirme notları ve durumları

Ana değerlendirmede tespit edilen DFİ ve gözlemler				
Sıra no	Gösterge no	Uygunsuzluk / gözlem	DF ve değerlendirme notları	Durumu
01	4.2.2 Minör	Risk değerlendirmesi tam olarak yazılı hale getirilmemiştir.	21.06.2013: Ziyaret edilen alanlarda, risk değerlendirmelerinin yapılmadığına dair herhangi bir kanıt rastlanmamıştır. Risk değerlendirmesi konusundaki eğitim İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Öğretim Üyeleri tarafından verilmiştir. İşin cinsine göre hangi uzuvların risk altında olduğu, hangi donanımların kullanılmasını gerektiğine dair listelerin dosyaya konulacağı belirtilmiştir.	Kapandı S1 (S1=First Surveillance) 21.06.13
02	4.2.5 Minör	Yöneticiler, sağlanan kişisel koruyucu donanımların (KKD) işçiler tarafından kullanımını sağlayacak önlemleri almamaktadır. Orman muhafaza memurları ve diğer sorumlu personel bölme kontrolleri sırasında KKD kullanımını ve güvenli çalışma koşulları hakkında kayıt tutmamaktadır.	21.06.2013: Denetim yapılan alanlarda KKD kullanımına dair kayıtlar da dâhil olmak üzere tüm kontrol listeleri mevcuttur.	Kapandı S1 21.06.13
03	4.4.3 Minör	Paydaşlar, orman amenajman planları ve izleme sonuçlarını yüksek etkileri olacak uygulamalar yönünden izleme olanağı verecek bilgilere sahip değildirler. İzinler ve orman dönüştürme çalışmalarının değerlendirilmesi eksiktir.	21.06.2013: Çevresel etki analizleri Bakanlığın internet sayfasında kamuya açık bir biçimde yer almaktadır. Sorun, örneğin küçük boyutlu madencilik faaliyetlerinin hukuki olarak ÇED raporu gerektirmemesi gibi noktalardan kaynaklanıyor gibi görünmektedir. Aşağıdaki (sıra no:04) ilgi sahiplerine madenler ve diğer arazi kullanım biçimleri ile ilgili olarak verilen bilgiler normalde yerel topluluklara gönderilen duyurular aracılığıyla iletilmektedir.	Kapandı S1 21.06.13
04	6.1.2 Minör	Saha bazında yapılan ve yetiştirme ortamını ve çevresini değişik yönlerden rahatsız eden bütün ormancılık uygulamalarında, potansiyel çevre ve sosyal etki değerlendirmesi çalışmadan önce saha bazında yapılmamaktadır.	21.06.2013: Aydın OİM, hasat faaliyetlerine ilişkin alana-özel değerlendirmelerde çevresel etki değerlendirmesi gerçekleştirilmemiştir. Yasal olarak resmi çevresel etki değerlendirmesi gerektirmeyen küçük çaplı madencilik/petrol boru hattı faaliyetleri gibi küçük ölçekli projeler için özel bir çevresel etki analizi işlemi yapılmamaktadır.	Kapandı S1 21.06.13 (S1 ile majöre yükseltme)
04	6.1.2 Majör (S1 Sonrası)	Saha bazında yapılan ve yetiştirme ortamını ve çevresini değişik yönlerden rahatsız eden bütün ormancılık uygulamalarında, potansiyel çevre ve sosyal etki değerlendirmesi çalışmadan önce saha bazında yapılmamaktadır.	15.03.2014: Çevre ve Sosyal etki çalışmaları yapılmaktadır.	Kapandı 15.03.14 Verilen süre içinde düzeltildi. (S2 öncesi)
05	6.2.1 Minör	Nadir ve nesli tehdit tehlike altındaki türlerin arazide tanımlanması, korunan alanlar dışındaki bazı alanlarda tamamlanmamıştır.	Hem flora hem de faunanın ayrı ayrı koruma altına alınmasını kapsayan Nadir, Tehdit Altında ve Tehlike Altındaki türleri (Rare, Threatened, and Endangered-RTE) içeren dokümanlar hazırlanmıştır. Başta yerel halk olmak üzere tüm paydaşlara yönelik eğitimler düzenlenmiştir. Tüm bunlar 2016 yılında tamamlanması planlanan Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) kayıtları için 2015 yılına kadar sürecek, veri toplanması işlemi açısından önemli süreli çalışma olarak görülmektedir. Nadir ve nesli tehlike altında olan türlerle ilgili tanımlama ve korunması ile ilgili olarak önemli çalışmalar yapılmış, ancak henüz tamamlanmamıştır.	Kapandı S1 21.06.13
06	6.3.3.1 Minör	Bütün alanlarda dikili kuru ağaçlar bırakılmamaktadır (Örneğin kızılçam alanları).	Ölü/kuru dal ve ağaçların alanda bırakılması konusuna ilişkin olarak tüm iç prosedürler geliştirilmiş ve tüm alt birimlere iletilmiş durumdadır.	Kapandı S1 21.06.13
07	6.4.1 Minör	Muğla OBM alanlarında bazı mevcut ekosistemleri temsil eden alanlar ayrılmıştır. Bütün sahadaki mevcut ekosistemlerin temsilci alanları tanımlanmamış ve bunların doğal halinde korumaya yönelik, doğru koruma önlemleri/programları oluşturulmamıştır.	21.06.2013: Muğla OBM tarafından bir ekosistem listesi sunulmuş ve liste üzerinde ilgi grupları ile birlikte bir müzakere gerçekleştirilmiştir. Sertifika Denetleme ekibi, Orman Araştırma Enstitüsü ve Doğa Koruma Kurumu (Orman ve Milli Parklar yöneticileri de dahil) uzmanlarından oluşan bir grup ile görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen bilgiler, Muğla'da mevcut ekosistemlerin koruma kapsamında bulunduğunu göstermektedir.	Kapandı S1 21.06.13

Çizelge 4. devamı

Ana değerlendirmede tespit edilen DFİ ve gözlemler				
Sıra no	Gösterge no	Uygunsuzluk / gözlem	DF ve değerlendirme notları	Durumu
08	6.5.3 Minör	Bazı durumlarda (bazı alanlarda) akarsu boyunca ve su kaynakları etrafında belirlenmesi ve haritalanması gereken tampon zonlar bulunmamakta, doküman ve prosedürlerde yer almamaktadır.	21.06.2013: Tampon bölgeler genel olarak harita üzerinde işaretlenmiş durumdadır (üretim işlemlerinin daha önce başladığı birkaç alan hariç). Buna rağmen tampon bölgelerin yerinde durduğu ve bütünlüklerinin korunduğu gözlemlenmiştir. Söz konusu alanların haritalarda işaretlenmesine ilişkin iç prosedürler geliştirilmiş ve tüm alt birimlere iletilmiş durumdadır.	Kapandı S1 21.06.13
09	8.1.1 Minör	Bütün faaliyetler izleme programında yer almamaktadır. İzleme programı kolay izleme için izleme sıklığı ve yoğunluğunu tanımlayan prosedürlere atf içermemektedir.	21.06.2013: İzleme sıklığını ve yoğunluğunu net bir biçimde tanımlayan prosedürler mevcuttur. Tüm iç prosedürler izleme işlemi gerektiren her bir faaliyet için izleme sıklığı, yoğunluğu ve sorumluluk/görev zincirini gösteren bir kitapçıkta toplanmış durumdadır.	Kapandı S1 21.06.13
10	8.2.7 Minör	Artıkların değerlendirilmesi (nasıl işlem göreceği), bazı durumlarda üretim sonrası izleme kapsamında dokümanite edilmemiştir.	21.06.2013: Kesim Sahası İzleme ve Kontrol Tutanakları artık mevcuttur. Söz konusu tutanaklar yerel orman muhafaza memuru tarafından doldurulmaktadır. Ziyaret edilen tüm kesim, sürütme ve rampa alanlarında çöp toplama tesisleri görülmüştür. İlgili tesisler düzenli aralıklarla kontrol edilmekte ve çöpler alınmaktadır.	Kapandı S1 21.06.13
11	8.5.1. Minör	Bütün izleme sonuç ve analizlerinin düzenli özetlerinin kamuya açık olması gerekir. Özellikle nesli tehdit ve tehlike altında olan türlerin izleme özetleri halka açık olacaktır. Amenajman planı özetlerinde nadir, nesli tehdit ve tehlike altında olan türler yazılarak web sayfasında gösterilecektir.	21.06.2013: RTE hakkındaki bilgi elde edilmiştir, bir araya getirilmesi vakit alacaktır – bkz. DFİ 05 altında yer alan açıklama. Veri toplama işleminin tamamlanması için belirlenen tarih 2015 yılıdır.	Kapandı S1 21.06.13
12	9.1.1 Minör	Yüksek Koruma Değerli Orman (YKDO) alanları tanımlanmış ancak bunlar FSC'nin High Conservation Value Forest (HCVF) kategorileri ile doğru şekilde eşleştirilmemiştir.	21.06.2013: İşlevsel alanlar gözden geçirilmiş olan yönetim planlarında yer alan, YKDO kategorileri ile eşleştirilmiştir. Tehdit altında ve nesli tehlike altında olan ekosistemler 14.004,58 ha genişliğindedir.	Kapandı S1 21.06.13
13	Minör 9.3.3	HCVF'lerle ilgili alınan tüm önlemler, planın kamu özetinde belirtilmemiştir.	21.06.2013: YKDO ve ilgili koruma tedbirleri yeni yönetim planı ve ek dokümanlar aracılığıyla kamuya sunulmuştur. YKDO'ların bir özeti çıkarılarak web sayfasına ve diğer iletişim araçlarına konularak kamu ile paylaşımı sağlanacaktır. İlgili bilgilerin bir kısmı kurumun internet sayfasında mevcuttur.	Kapandı S1 21.06.13
14	4.1.10 Gözlem 1	Minimum çalışma yaşının 18 olduğu tanımlanmamıştır.	21.06.2013: Muğla OBM tarafından belirlenen iç yönetmeliğe göre orman faaliyetlerinde çalışmak için kişinin en az 18 yaşında olması gerekmektedir. Denetleme işlemi ya da orman işçileri ve personeli ile yapılan görüşmelerde 18 yaşından küçük birinin çalıştırıldığına dair bir veriye rastlanmamıştır.	Kapandı S1 21.06.13
15	4.2.3 Gözlem 2	İşçi eğitimlerinin gözlemlenmesi. Bir köyde bulunan işçiler henüz eğitilmemiştir. Ancak bu işçiler bu yıl ormanda çalışmamakta ve eğitim faaliyeti bu yıl içinde planlanmaktadır. Halk Eğitim Merkezi tarafından düzenlenen eğitimlere çok sayıda kişi katılmıştır. Çalışanlar ve orman köylülerinden yüzlerce kişinin katıldığı diğer birçok eğitimler yapılmıştır. Eğitimler Orman Fakültesi, Stihl ve Husquvarna gibi firmalarla işbirliği içinde yapılmıştır. Kurstan sonra sertifika verilmiştir. Bu sertifika kopyaları ve diğer dokümanlar işletme merkezlerinde bulunmaktadır. İşçilerle, köylülerle ve kooperatif başkanları ile yapılan görüşmeler, işçi ve köylülere yönelik çok sayıda eğitimi teyit etmiştir. Tetkikte görüşülen işçiler iyi bir ormancılık uygulamasına sahiptirler.	21.06.2013: Denetime tabi tutulan alanların tamamında işçilerin iş güvenliği ve sağlığı eğitimi almış olduklarına dair kanıtlar saptanmıştır. Ancak, orman faaliyetleri esnasında gerçekleşen kaza sayısı halen oldukça yüksektir – 2 tanesi ölümle sonuçlanan 65 kaza gerçekleşmiştir.	Gözlem, S1'de minör DFİ'ye yükseltildi. 21.06.13

Çizelge 4. devamı

Ana değerlendirmede tespit edilen DFİ ve gözlemler				
Sıra no	Gösterge no	Uyumsuzluk / gözlem	DF ve değerlendirme notları	Durumu
16	8.2.4 Gözlem 3	Nesli tehlikede olan türlerin yerlerinin tanımlanması ve alanlarının işlenmesi gerekmektedir.	21.06.2013: Mevcut olma potansiyeli bulunan türlere dair kitapçıklar İzmir ve Muğla Üniversiteleri, Orman Araştırma Enstitüleri ile işbirliği halinde hazırlanmıştır. Korunan alanların dışında nadir, tehdit altında ve nesli tehlike altında bulunan türlerin belirlenmesi için yapılan araştırma halen sürmektedir. Veri tabanları ve haritalar oluşturulmaktadır – Örn. – Ağla Orman İşletme Şefliği'nde ayrıntılı bilgi kontrolleri gerçekleştirilmiş ve mevcut olduğu tespit edilmiştir.	Kapandı S1 21.06.13
17	8.3.5 Gözlem 4 Kapandı. Yeni majör DFİ belirlendi. (S1)	FSC logosu onay olmaksızın belgeler ve faturalar üzerinde kullanılmıştır. Logo, kullanım şartlarına uymamaktadır. FSC logo kullanımlarının kaldırılması konusunda uyarı yapılmıştır. Gözlem altında.	FSC logosu, FSC sertifika alımı öncesinde hazırlık ve tanıtım kampanyası esnasında kullanılmıştır. İlgili ekip tüm FSC logolarının kaldırılması gerektiği konusunda bilgilendirilmiştir. Bunun üzerine logolar tanıtım materyallerinden kaldırılmaya başlanmıştır – 04 no'lu Gözlem. Denetim işlemi esnasında FSC logosunu kullanmayı bırakmış ve FSC logolu materyalleri ortadan kaldırmaya başlamışlardır. 21.06.2013: FSC logosu belgeler ve faturalarda onay olmaksızın kullanılmıştır. Ayrıca kullanılan logolar logo kullanım gerek ve şartları ile uyumlu değildir.	Kapandı S1 (S1 ile majöre yükseltme) 21.06.13

Milas OİM, FSC standartlarına göre 2012 yılı ana değerlendirme sonrası, 2013-2016 yıllarında gerçekleştirilen 4 ara denetleme süresince Soil Association Certification Limited adına EcoSylva belgelendirme kuruluşu tarafından izlenmiştir. 2017 yılında ise yeniden değerlendirme ve sonrasında 4 ara denetleme ile süreç devam etmiştir. Milas OİM, 2022 yılında tekrardan yeniden değerlendirme sürecine girmiş ve 2027 yılına kadar geçerli 5 yıllık orman yönetim sertifikasını almıştır. 2027 yılına kadar ise ara denetlemeler devam edecektir. 11 yıllık ana ve ara değerlendirme süreçleri sonucunda belgelendirme kuruluşlarınca belirlenen minör ve majör DFİ'ler ile gözetim konuları çevresel, sosyal, ekonomik ve genel gereksinimler alt başlıkları altında ayrılarak Şekil 2'de, toplam DFİ sayıları ise Şekil 3'de verilmiştir (SGS, 2012, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022; Soil Association Woodmark, 2013,2014,2015,2016; Soil Association, 2017).

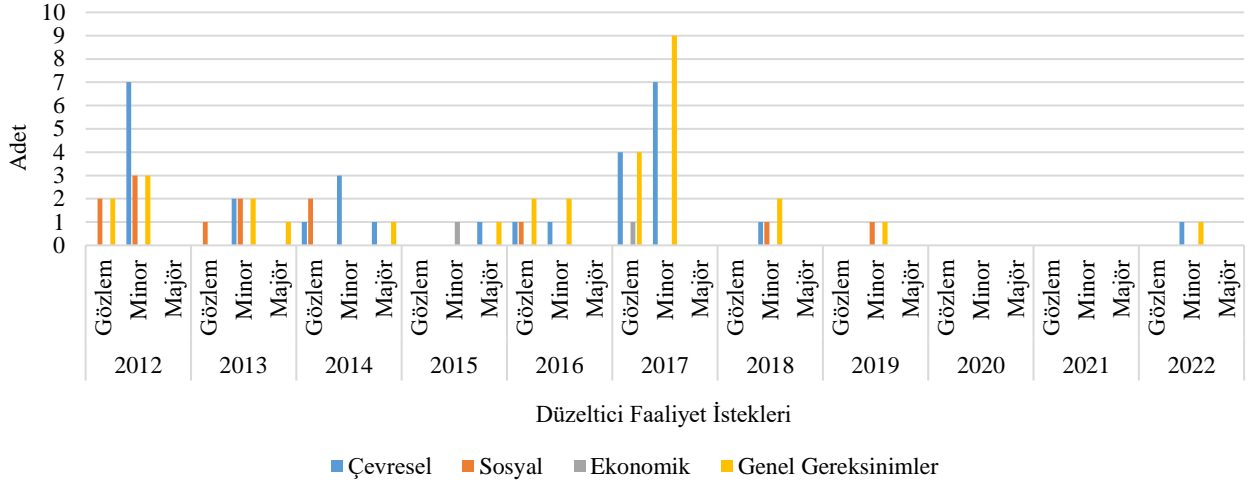
4. Tartışma ve sonuç

Türkiye'de, orman yönetim sertifikalandırma çalışmaları 2010 yılında başlamış ve aynı yıl Muğla OBM'ye bağlı işletme müdürlüklerinin tamamı FSC sertifikasyon sürecine dahil olmuştur. 2012 yılı itibariyle Milas OİM'nin de içinde bulunduğu Muğla OBM'ye bağlı tüm işletme müdürlükleri FSC orman yönetim sertifikası almaya hak kazanmıştır. Sertifikasyon sürecinde orman idaresi, önceden belirlenmiş standartları karşılayıp karşılamaması yönünden, belgelendirme kuruluşu tarafından ciddi ve yoğun bir denetime tabi tutulmaktadır. Sertifika alma süresi; başvuru, sözleşme imzalanması, ön değerlendirme ve sonrasında yapılan ana değerlendirme, minör ve majör uyumsuzluklar

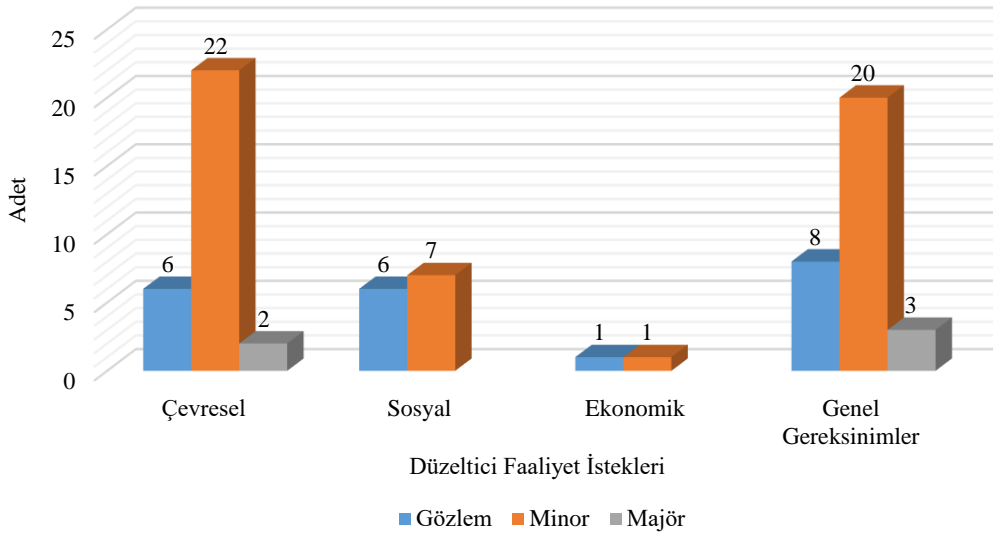
tespit edilirse düzeltici faaliyetler için geçen süre, raporlamalar vb. gibi nedenlerle çalışmalar belli bir zaman almaktadır. Örnek alan olarak seçilen Milas OİM'de bu süre orman idaresi tarafından standartların karşılanması yönünden yoğun bir hazırlık dönemi ile birlikte iki yıla yaklaşmıştır. Bu kapsamda sertifikasyon çalışmalarının sürdürülebilir orman yönetimine etkileri; orman kaynakları yönetimine sağlamış olduğu sosyal, ekonomik ve ekolojik gelişim ile sertifikasyon sürecine katkısı olarak iki ayrı başlık altında değerlendirilmiştir.

İlk olarak, sertifikasyon sürecinde gerçekleştirilen ön ve ana değerlendirmelerde belirlenen eksiklikler ve sonrasında yapılan düzeltici faaliyetlerin orman kaynaklarına ve bunların sürdürülebilir yönetimine sosyal, ekonomik ve ekolojik açılardan katkı sağlamasıdır. Ön değerlendirme sonucunda bulunan 24 eksik husus incelendiğinde (Çizelge 3), bu eksikliklerin özellikle sosyal ve ekolojik kökenli ormancılık faaliyetlerinden kaynaklandığı dikkati çekmektedir. Örneğin, ön değerlendirmede eksiklik tespit edilen iş sağlığı ve güvenliği ile konularıyla ilgili olarak; Milas OİM'nce kurum personellerinin iş sağlığı ve güvenliği eğitimleri tamamlanmış, ormancılık faaliyetlerinde çalışan köylü ve kooperatiflere Halk Eğitim Merkezi Müdürlükleri vasıtasıyla eğitimler aldırılmış ve sertifika verilmiş, yöneticilerin, ormancılık faaliyetlerini kontrol ederken kayıt oluşturmasını sağlayan belgeler geliştirilmiş, düzenli izleme faaliyetleri yapılarak ormancılık faaliyetleri kayıt altına alınmaya başlanmış, yapılan işin özelliğine göre risk analizleri yapılmış ve koruyucu ekipman kullanımı sağlanmıştır. Benzer sonuçlar Dursun ve Daşdemir (2016; 2017) ve Türk vd. (2022) tarafından yapılan çalışmalarda da ortaya konulmuştur.

Şekil 2. 2012-2022 yılları arası ana ve ara değerlendirmelerde belirlenen DFİ'lerin çevresel, sosyal, ekonomik ve genel gereksinim konularına dağılımı

Şekil 3. 2012-2022 yılları arası ana ve ara değerlendirmelerdeki toplam DFİ dağılımı

Ekolojik açıdan bakıldığında ise; uluslararası sözleşmeler kapsamında flora ve fauna tespit çalışmalarının başladığı, ilgili türlerin neslinin tehlike altında olup olmadığı vb. durumların tespit edilerek kayıt altına alındığı, gençleştirme sahaları ile ilgili düzenlemeler yapıldığı, çevresel ve sosyal etki değerlendirme raporlarının yapıldığı, farklı ekosistemlerin tespitinin yapılmaya başlandığı, su havzalarında tampon sahaların bırakılmaya başlandığı görülmektedir. Bunların yanı sıra odun dışı orman ürünlerinin toplanması ve üretim operasyonlarının ekonomik yönleri ile ilgili eksikliklerin de giderildiği görülmektedir. Süreç içerisinde bu alanlarda orman idaresinin düzeltici faaliyetlerde bulunarak, sertifika kuruluşunun belirlediği standartlara ulaştığı veya ulaşmak için çaba gösterdiği dikkati çekmektedir. Bu durumda FSC yönetim sertifikasının Milas ormanlarına, yörede yaşayan halka, hem idari çalışanlara hem de ormancılık işi yapan şahıs (köylü) ve kooperatif çalışanlarına ekolojik, ekonomik, sosyal ve yönetsel yönlerden olumlu katkılar sunduğu söylenebilmektedir. Ayrıca bu sonuçlar, Türkoğlu ve Tolunay (2014) ve Koçak vd. (2017) tarafından yapılan

çalışmaların sonuçları ile de benzerlik göstermektedir. Ancak, yapılan bir diğer çalışmada sertifikasyonun, ekolojik, sosyal ve yönetsel yönlerden olumlu katkılar yaptığı, ekonomik açıdan katkı sağlamadığı değerlendirilmektedir (Tuncer, 2015).

Ormancılıkta sertifikasyon çalışmalarının orman yönetimi üzerine uzun dönem etkileri ilgili olarak süreç incelendiğinde 2012, 2017 ve 2022 ana denetimlerde sertifikasyon kararını etkileyecek majör DFİ tespit edilmediği dikkati çekmektedir (Şekil 2). Ara denetimlerde tespit edilen majör DFİ'ler ise zamanı içinde düzeltilerek kapatılmıştır. Buna ek olarak 2012 ve 2017 yılında ana denetimde bulunan minör DFİ ve gözlem olarak belirlenen uygunsuzlukların sayısı 2013-2021 yılları arasındaki ara denetimlerde azalarak gerilediği görülmektedir. 2018 yılında 4 minör DFİ, 2019 yılında 2 Minör DFİ ile sertifikasyon süreci ilerlerken nihayetinde 2020, 2021 yıllarında belgelendirme kuruluşu tarafından herhangi bir DFİ tanımlanmamış ve FSC'nin tüm prensip ve kriterlerine uygun orman yönetimi sağlandığı gözlemlenmiştir.

2022 yılında yapılan yeniden değerlendirme ise 2 minör DFİ ile sonuçlanmış olup üçüncü kez 5 yıllık orman kaynakları yönetimi sertifikası alınmaya hak kazanılmıştır. Buna göre, 1. beş yıllık sertifika dönemi ve 2. beş yıllık sertifika dönemi karşılaştırıldığında uluslararası standartlara uyumda 2. dönemdeki gelişmeler dikkat çekicidir. Sonuç olarak, Milas OİM'deki orman yönetimi, küresel ölçekte kabul gören standartlara göre yapılan bağımsız denetimler sonucu belgelendirilmiş ve sürdürülebilir orman yönetimi standartlarını sağlamada önemli adımlar atılmış durumdadır. Ayrıca, FSC standartlarını oluşturan 10 prensip ve alt kriterler temel, çevresel, sosyal ve ekonomik gereksinimleri karşılaması bakımından 4 ana başlık altında sınıflandırıldığında, 11 yıllık ara ve ana denetimlerde belirlenen DFİ'ler özellikle çevresel ve genel gereksinimleri içeren prensip ve kriterlerde yoğunlaşmaktadır (Şekil 3). Sertifikasyon sürecinde özellikle zayıf yön olarak nitelendirilebilecek olan çevresel ve genel gereksinim standartlarını içeren prensip ve kriterlere ait orman kaynakları yönetimi uygulamaları, prosedürleri, izlemeleri, mevzuatı vb. gibi konuların gözden geçirilerek güçlendirilmesinin ülkemiz orman kaynaklarının sürdürülebilir yönetimine olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

İkinci etki ise, yapılan ön değerlendirme ile sertifikasyon sürecinin hem belgelendirme kuruluşu hem de sertifikasyona tabi orman idaresince daha sorunsuz ve başarılı sonuçlanması sürecine katkı sunması şeklindedir. Ön değerlendirmeye giren kuruluş, nihai sertifikasyon kararı verilecek olan ana değerlendirme öncesi, standartları anlama ve sağlama açısından önemli bir hazırlanma dönemine sahip olmaktadır. Özellikle üst idare tarafından benimsenmiş ancak genellikle uygulamada çalışan diğer idari ve teknik personel tarafından tam olarak anlaşılmamış olan sertifikasyon süreci, ön değerlendirme ile tüm çalışanlar tarafından daha iyi kavranması ve benimsemesine katkı sağlamaktadır. Böylelikle konuya tüm boyutlarıyla hakim olan orman idaresi personeli, ana denetime çok iyi hazırlanmış olarak girerek sertifikasyon sürecini başarı ile tamamlamaktadır. Konuyla ilgili yapılan bir çalışmada OGM çalışanlarının sertifikasyon konusunda farkındalığının düşük olduğu değerlendirilmektedir (Komut ve Öztürk, 2020). Bu nedenle, orman idaresi çalışanların süreci benimsemesi açısından ön değerlendirme sürecinin Türkiye için önemli olduğu söylenebilmektedir. Ana değerlendirme bulguları (Çizelge 4) incelendiğinde ise, sertifikasyona engel herhangi bir majör bir uyumsuzluk tespit edilmiş olup, düzeltici faaliyet gerektiren minör uygunsuzluklar ile sertifika alınmasına engel bir hususun bulunmadığı belirlenmiştir. Muğla OBM, tüm işletme müdürlükleriyle ön değerlendirme sonrası belirlenen konulardaki eksiklikleri düzelterek ana değerlendirmeye girmiş ve orman yönetimi sertifikasını 12.12.2012 tarihinden itibaren 5 yıllık süre için almıştır. Milas OİM örneğinde de görüldüğü üzere, iyi bir ön değerlendirme sürecinin sertifikasyon alınmasının başarıyla tamamlanmasında önemli derecede etkili olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak belgelendirme kuruluşları, özellikle ilk defa orman yönetim sertifikası başvurularında kesin bir ön koşul olmamakla birlikte genellikle ana değerlendirmeye girmeden önce bir ön değerlendirme yapmaktadır. Yapılan ön değerlendirme; belgelendirme firmasına, kuruluşu tanıma ve ana değerlendirme öncesi iyi bir planlama yapmasına olanak tanımakta, belge talep eden kuruluşa da sertifikasyon

sürecinin ne olduğu, nasıl ilerleyeceği ve nasıl bir yol izlenmesi gerektiği hakkında önemli ipuçları sağlamaktadır. Sertifika talep eden kuruluş tarafından da ön değerlendirme çalışmalarında, çalışanlarının toplantılara ve sürece katılımının sağlanması sertifika alma sürecine olumlu bir katkı sağlayacaktır. Burada önemli olan ön değerlendirme sürecinin nihai sertifikasyon kararının verildiği bir süreç olmadığıdır. Bu noktada kurumun eksik-hatalı faaliyetlerini gizleme veya belgelendirme kuruluşunu yanlış yönlendirme içerisine girmemesi, aksine şeffaf olup, doğru bilgi, belge ve cevaplar vermesi, önceden eksikliklerin belirlenmesine ve yapılacak iyi bir hazırlıkla ana denetimden başarı ile çıkılmasına katkı sağlayacaktır. Doğru yönetilen bir ön değerlendirme süreci, zaman ve motivasyon kaybını ve uzayan süreç neticesinde artan maliyetleri de engelleyerek orman yönetim sertifikasının alınmasının temelini oluşturmaktadır. İyi yönetilen bir sertifikasyon süreci ise sürdürülebilir orman yönetimi açısından orman idaresine, zayıf yönlerini görebilme, düzeltebilme ve sonuçlarını izleyebilme fırsatı vermekte ve böylece orman kaynaklarının sürdürülebilir yönetimine olumlu katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Açıklama

Çalışmanın hazırlanmasına katkı sağlayan Muğla Orman Bölge Müdürlüğü İşletme Pazarlama Şube Müdürü Önder Sermet'e ve bölge müdürlüğü çalışanlarına teşekkür ederiz.

Kaynaklar

- Akyol, A., 2010. Sürdürülebilir orman yönetimi ölçüt ve göstergelerinin Türkiye modeli. Doktora tezi, SDÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Akyol, A., Üçok, G., 2008. Sertifikasyon kavramı ve ülkemiz ormancılığında durum. VI. Ulusal Orman Fakülteleri Kongresi, 8-9 Mayıs, Düzce, s.301-310.
- Akyol, A., Yıldız, M., 2018. Sertifikalı orman ürünlerine yönelik tüketici tercih ve algıları. Ziraat, Orman ve Su Ürünleri Alanında Yenilikçi Yaklaşımlar (Ed., Atik, A.), Gece Kitaplığı, ISBN:978-605-288-793-6, Ankara, s:43-58.
- Baltacı, A., 2019. Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5(2): 368-388.
- Brotto, L., Pettenella, D., 2018. Forest Management Auditing: Certification of Forest Products and Services (1st ed.), Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315745985>
- Dursun, Ö., Daşdemir, İ., 2016. The impacts of FSC certification process on Keles Forest Enterprise. International Forestry Symposium (IFS 2016), 07-10 December, Kastamonu, Turkey, pp.317-329.
- Dursun, Ö., Daşdemir, İ., 2017. İnegöl Orman İşletmesinde FSC sertifikasyon sürecinin etkileri. Türkiye Ormanlıklar Derneği IV. Ulusal Ormancılık Kongresi, 15-16 Kasım, Antalya, s.181-194.
- Durusoy, İ., 2002. Sertifikalandırma ve Türkiye ormancılığında gerekliliği, olabilirliği, uygulanması sürecinde karşılanması muhtemel darboğazların ve fırsatların irdelenmesi. Yüksek Lisans tezi, KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Durusoy, İ., Türker, M.F., Başkent, E.Z., 2002. Ormancılıkta sertifikasyon üzerine bazı değerlendirmeler. II. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, 15-18 Mayıs, Artvin, Cilt I, s. 220-227.
- FSC MOB, 2012. FSC Muğla Orman Bölge Müdürlüğü (MOB) Eylem Planı ve FSC çalışmaları gözlem ve toplantı tutanakları, Muğla.

- FSC, 2023. FSC Principles and criteria for forest. FSC-STD-01-001 V5-3 EN. Forest Stewardship Council (International Centre), Bonn, Germany. <http://www.fsc.org>, Accessed: 12.09.2023.
- Geray, U., 1999. Türkiye'de orman sertifikalandırma olabilirlik raporu, 30 s. (Yayınlanmamıştır)
- Judd, N., Higman, S., Bass, S., Mayers, J., Nussbaum, R., 2013. The Sustainable Forestry Handbook: A Practical Guide for Tropical Forest Managers on Implementing New Standards. Routledge. ISBN: 1-84407-118-9, Earth Scan Publication Ltd., London.
- Koçak, S., Tolunay, A., Türkoğlu, T., 2017. Türkiye'de orman sertifikasyonu uygulamalarının orman kaynakları yönetimine etkileri. Türkiye Ormanlık Dergisi, 18(1): 49-56.
- Komut, O., 2020. Sürdürülebilirlik çerçevesinde Türkiye'deki orman ve orman ürünleri sertifikasyonu. Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11: 257-265.
- Komut, O., Öztürk, A., 2020. The forest management certification awareness and recognition among General Directorate of Forestry personnel. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 22(2): 604-613.
- Kuvan, Y., Yıldırım, H.T., 2008. Ormanlık politikası süreci ve orman sertifikasyonu. Orman ve Av, 6:25-30.
- Nussbaum, R., Simula, M., 2005. The Forest Certification Handbook. Second edition, Earth Scan Publication Ltd., London.
- Ok, K., 2007. Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi (TR0402.11) Ormanlık Sektörü, Tematik Çalışma Grubu, Bölüm II "Sektörel Sürdürülebilirlik Çözümlemesi" Raporu (II. Yazım).
- PEFC, 2022. Programme for the endorsement of forest certification (PEFC). <http://www.pefc.org>, Accessed: 01.03.2022.
- Salim, E., Djalins, U., Suntana, A., 1997. Orman ürünleri ticareti ve sertifikasyon: Bir Endonezya projesi XI. Dünya Ormanlık Kongresi, 13-22 Ekim, Antalya, Cilt 4, s.113-121.
- SGS, 2012. SGS Orman Yönetimi Sertifikasyonu Raporu. Doc. Number: AD 36A-12.
- SGS, 2018. SGS Orman Yönetimi Sertifikasyon Raporu. Doc. Number: AD 36A-18.
- SGS, 2019. SGS Orman Yönetimi Sertifikasyon Raporu. Doc. Number: AD 36A-18.
- SGS, 2020. SGS Orman Yönetimi Sertifikasyonu Raporu. Doc. Number: AD 36A-18.
- SGS, 2021. SGS Orman Yönetimi Sertifikasyonu Raporu. Doc. Number: AD 36A-19.2.
- SGS, 2022. FSC Orman Yönetimi Sertifikasyonu SGS Kamu Özeti Raporu. Doc. Number: GP4509-1F.
- Soil Association Woodmark, 2013. Woodmark Orman Sertifikalandırma Raporu. Doc. Number: RT-FM-001-16.
- Soil Association Woodmark, 2014. Woodmark Orman Sertifikalandırma Raporu. Doc. Number: RT-FM-001-16.
- Soil Association Woodmark, 2015. Woodmark Orman Sertifikalandırma Raporu. Doc. Number: RT-FM-001-17a.
- Soil Association Woodmark, 2016. Woodmark Orman Sertifikalandırma Raporu. Doc. Number: RT-FM-001-17a.
- Soil Association, 2017. Orman Belgelendirme (sertifika) Kamu Raporu. Doc. Number: RT-FM-001-18.
- Tolunay, A., Türkoğlu, T., 2014. Perspectives and attitudes of forest products industry companies on the chain of custody certification: A case study from Turkey. Sustainability, 6(2):857-871.
- Tuncer, E., 2015. Ayancık Orman İşletme Müdürlüğünde orman sertifikasyonuna yönelik çalışmaların değerlendirilmesi. Yüksek Lisans tezi, İÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Türk, Y., Şengöç, E., Gültekin, Y.S., Enez, K., 2022. Orman sertifikasyonunun odun hammaddesi üretim faaliyetlerine etkilerinin incelenmesi (Bolu Orman İşletme Müdürlüğü örneği). Ormanlık Araştırma Dergisi, 9 (Özel Sayı): 30-40.
- Türkoğlu, T., 2011. Türkiye'deki orman endüstrisi işletmelerine çerçevesinde odun hammaddesi tedariki ve orman ürünlerinin sertifikasyonu. Doktora tezi, SDÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Türkoğlu, T., Tolunay, A., 2013. Türkiye'deki orman ürünleri ithalatçısı işletmelerin sertifikalı orman ürünlerine ilişkin görüşleri. SDÜ Orman Fakültesi Dergisi, 14(2): 95-101.
- Türkoğlu, T., Tolunay, A., 2014. FSC Orman yönetim sertifikasının Muğla ormanlarına etkisinin nitel olarak araştırılması. II. Ulusal Akdeniz Çevre ve Orman Sempozyumu "Akdeniz ormanlarının geleceği: Sürdürülebilir toplum ve çevre" 22-24 Ekim, Isparta.s. 506-517.
- Yadav, M., 2016. Handbook on Forest Certification. Published by TERI Press, The Energy and Resources Institute (TERI), India. ISBN: 978-81-7993-300-8.
- Yıldırım, H.T., Erdinler, E.S., Koç, K.H., 2016. Forest certification and its effects on Turkish forest products industry. 4th International Conference on Process Technologies for the Forest & Biobased Products Industries PTF BPI 2016, 25-26 October, United States of America, pp.21.
- Yılmaz, E., Alkan, S., Kayacan, A., Bayir, Y., Mavi, Z., 2020. Orman ürünleri sanayinin sertifikasyona yönelik görüşleri: Batı Akdeniz Bölgesi örneği. Ormanlık Araştırma Dergisi, 8(1): 54-68.